

BANKA HESABI TÜRLERİ, HESAP SAHİBİNİN ve HESAP TÜRÜNÜN TAYİNİNDE UYGULANACAK KURALLAR

Prof. Dr. İbrahim KAPLAN*

§ 1. Banka Hesabı Kavramı ve Türleri

I. Banka Hesabı Kavramı ve Fonksiyonu

Müşteri, bankaya mevduat olarak belli bir miktar para yatırdığı veya bankaca kendisinin talebi üzerine bir kredi tahsis edildiği zaman, müşteri adına ya bir "mevduat hesabı" veya bir "kredi hesabı" açılır. Bu hesaplar mevduat yatan veya kredi alan müşteri açısından mevduat hesabı veya kredi hesabı, banka açısından ise birer "banka hesabı" niteliğindedir.

Banka hesabı, bankalar nezdinde açtırılan hesapların giriş ve çıkış hareketlerini görmek ve izlemek ve zaman zaman karşılaştırma için muhasebe tekniğinde kullanılan bir asli hesaptır. Banka hesabı, müşteri ile banka arasındaki ticari işlemlerin temelini oluşturur. Hesaplar gerçekte sahipleri bakımından alacak ve borç olarak tasnif edilmiş bulunan her türlü para hareketlerini toplu olarak gösteren ve belirli muhasebe kurallarına uygun olarak tutulan muhasebe kayıtlarıdır, yani banka ticari defterlerinin bir tamamlayıcı belgesidir. Uygulamada hesap kartonu ve hesap ekstreleri, banka defter kayıtları üzerinde yapılan incelemede temel tamamlayıcı belge niteliğindedir. Alacaklı cari hesapları, müşteri açısından alacak hakkını (talep hakkını) borçlu cari hesapları ise, bankanın alacak hakkını belgeleyen kanıtlardır¹.

Banka hesabı üzerinde; her türlü hesap hareketleri örneğin, para çekme ve para yatırmalar, gelen havaletler, tahsil edilen senetler, iskonto edilen poliçe bedelleri veya kredi faiz ve komisyonları, çekilen çek bedelleri, gönderilen havaletlerden doğan borç kayıtları, müşterinin borsa talimatlarının ifası, kredilerin geri ödenmeleri, açılan akreditifler, verilen banka teminat mektuplarının miktarları, kayıtlara alınır. Bankaların tasarruf mevduatı hesap cüzdanlarının arkasında veya genel kredi sözleşme veya taahhütnamelerinin metninde yer alan "banka defter ve kayıtlarının taraflar arasında

* A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim Üyesi

¹Tekinalp, sh. 313; Yüksel, sh. 71; Emch/Renz, sh. 117; Canaris, sh. 81 N. 142.

münhasır delil" teşkil edeceğine ilişkin "Delil sözleşmesi" niteliğindeki kayıtlara besap karton ve ekstresindeki kayıtlar da dahildir. Bu sebeple banka hesapları hakkında TTK.nunun 66. vd. maddelerindeki ticari defterleri"ne ilişkin hükümler uygulanır.²

Müşterinin alacaklı olduğu mevduat hesapları, alacak hakkını ihtiva ettiği için BK. 162 vd. hükümlerine temlik edilebilir, ihtiyati tedbir veya hacize veya asıl hacze, MK. 862 hükmüne göre rehne, BK. 118 vd. hükümlerine göre takasa konu olabilir.³ Müşterinin ölümü halinde mirasçılarına intikal eder. İflası halinde masaya dahil olur ve üzerinde intifa hakkı kurulabilir.⁴

Müşterinin alacaklı, bankanın ise borçlu olduğu mevduat hesapları, ya müşteri tarafından bizzat veya onun adına temsilcisi veya vekili veya iş ilişkisinde olduğu bir üçüncü şahıs tarafından açılabilir. Bu esnada müşterinin adı ve soyadı, imzası; tüzel kişinin ise unvanı ve yetkililerinin imza sirküleri, temsilcisi aracılığı ile hesap açılmışsa, temsil yetkisi, vekaletname ile birlikte imzasının alınması, hesapla ilgili genel işlem şartları veya standart sözleşme metinlerinin imzalatılması, ayrıca hesapla ilgili belgelere banka yetkili personeline çift imza atılmış olması gerekmektedir. Hesabın açılmasında, hesaptan para çekilmesinde ve hesabın kapatılmasında yani hesap üzerindeki tasarrufi işlemlerde, ehliyeteye ilişkin MK.nunun 9 vd. 268, 391 vd. ve 405 maddeleri ile temsile ilişkin BK. 32 vd., vekaletle ilişkin BK. 386 vd. hükümleri uygulanacaktır. Üçüncü şahıs lehine de hesap açılabilir. Bu hesabın sağlararası bir işlemle, ancak ölüme bağlı sonuçlar doğurması isteniliyorsa, bu işlemin ölüme bağlı tasarrufların şekli ve hükümlerine tabi olarak açılması gerekir. Bu husus hesap sahibinin ölümü halinde de devam edecek olan (Vollmacht über den Tod hinaus) temsil yetkisi veya vekalet içinde geçerlidir.⁵

Bankanın alacaklı, müşterinin ise borçlu olduğu kredi hesapları müşterinin başvurusu ve bankanın gerekli istihbaratı yaptıktan ve yeterli şahsi ve aynı teminatları aldıktan sonra, açtığı hesaplardır. Müşteriye tahsis edilen kredi, müşteri lehine alacak hakkına dönüşmediği sürece, devri ve temlik, rehni ve haczi mümkün olmamak gerekir.⁶

Türleri

Banka hesapları özellikle müşterinin alacaklı, bankanın ise borçlu olduğu mevduat niteliğindeki hesaplar, değişik açılardan özellikle hesap üzerinde tasarruf yetkisi, vadesi vb. açılardan sınıflandırmaya tabi tutulmaktadır.

- Şahsi hesap - Yabancı hesap
- Nama yazılı hesap - Hamiline yazılı hesap - Numaralı hesap

²Tekinalp, sh. 313.

³Bankalar K. m. 35 hükmünde "Mevduatın çekilmesi" başlığı altında, mevduatın çekilmesi, rehni, devir ve temlikinin MK. ve BK. genel hükümlerine tabi olduğu belirtilmiştir.

⁴Bu konuların ayrıntıları Kaplan Teksir § 9'da Tasarruf mevduatı sözleşmesi bölümünde incelenmiştir.

⁵Tekinalp, sh. 314; Emch/Renz, sh. 125 vd. Canaris, sh 105 vd. N. 143-148a; Yüksel, sh. 71.

⁶Bu hususlar hakkında Kaplan, Teksir, Kredi Sözleşmeleri bölümünde ayrıntılı bilgi verilmiştir.

- Özel hesap - Başkasının hesabı
- Bloke hesap - Rehinli hesap
- İnançlı işlem hesabı - Noter ve avukatların inançlı hesapları
- Bankamatik kartı ile çalışan hesaplar
- Vadeli, vadesiz ve ihbarlı hesaplar
- Cari hesap - Alacaklı cari veya borçlu cari hesabı
- Normal çek hesapları ve Mavi çek hesapları
- Müşterek hesaplar gibi

1. Şahsi hesap

İlke, bankalarda açılan mevduat hesaplarının "şahsi hesap" niteliğinde olmasıdır. Bir başka deyimle bankada mevduat hesabı açan gerçek veya tüzel kişi; hem o hesabın sahibi hem de o hesap üzerinde tam tasarruf yetkisine haiz kişidir. Hesap üzerinde tasarruf yetkisini kısıtlayan rehin veya bloke kaydı veya ihtiyatı haciz veya ihtiyatı tedbir veya diğer bir kısıtlama yoksa, hesap sahibi, kendisi veya temsilcisi aracılığı ile hesap üzerinde dilediği gibi tasarrufta bulunabilir (Bank. m. 35).

Tüzel kişiler adına şahsi hesap açmaya, kapamaya ve hesap üzerinde tasarrufta bulunmaya, tüzel kişinin unvanı altında onu alacaklı ve borçlu kılabilen yetkili organ veya kişi veya kişilere aittir. Ticari işletmelerde, bu yetki işletme sahibi tacire veya onun nam ve hesabına hareket eden ticari mümessile (BK. m. 449 vd.) veya özel yetkiye sahip temsilciye aittir.

Kişisel hesap, birden çok kimse adına müştereken açılmışsa, müşterek hesap söz konusu olur.

Kişisel hesap, vadeli veya vadesiz tasarruf hesabı veya alacaklı cari hesabı şeklinde açılabilir. Kişisel tasarruf mevduatı hesabı genellikle para yatırılması veya çekilmesi veya üzerine çek keşide edilmesi maksadıyla açılır.

2- Yabancı Hesap

Bir kişinin kendi adına değil, başkası adına hesap açtırması ve aynı zamanda bu hesap üzerinde tasarruf yetkisini muhafaza etmesi mümkündür. Bu durumda, hesap sahibi ile mevduat alacağı sahibinin farklı olduğu ve alacağın kağıt üzerindeki sahibinin tasarruf yetkisinin bulunmadığı "yabancı hesap" söz konusudur.⁷

Prencip olarak "yabancı hesap" BK.nun 32. vd. hükümlerinde düzenlenmiş bulunan doğrudan doğruya ve dolayısıyla temsil hükümlerine, hatta BK. 111 hükmündeki "üçüncü şahıs lehine" sözleşme esaslarına göre geçerlidir.⁸ Örneğin reşit olmayan çocuk adına açılan hesapta, onun kanuni temsilcisinin tasarruf yetkisi mevcuttur. Apartman yöneticisinin, Apartman adına açtığı hesapta tasarruf yetkisine sahip olması, onun temsil yetkisinden doğmaktadır.

⁷Canaris, sh. 157, N. 235.

⁸Canaris, sh. 157 vd. N. 235, N. 176/177.

Bununla beraber bir kimsenin sırf vergi kaçırmak, alacaklıların icra takibinden korunmak için, mevcut olan veya olmayan bir şahıs adına hesap açarak, bu hesap üzerinde tasarruf yetkisini muhafaza etmesi, hesap sahibi ile hesap üzerinde tasarruf etme hakkına sahip kişinin farklı oluşu, bu sebeple hesaptaki borçtan bankaya karşı sadece tasarruf yetkisine sahip kişinin değil, adına hesap açılan üçüncü kişinin de sorumlu olması, banka açısından sakıncalar doğurabilecek niteliktedir. İşte bu sebeplerle olmayan bir şahıs adına hesap açıp, o hesap üzerinde "tasarruf yetkisini" yazdırarak veya muhafaza ederek o kişinin "kanundışı amaçlar"ına hizmet eder nitelik arzedecek, "üçüncü şahıs" veya "yabancı hesap"ların açılmasına müsaade etmemek gerekir. Örneğin rüşvet olarak alınan paraları gizlemek için, kendi adı ve ismine benzeyen ancak hiç mevcut olmayan bir kişi adına hesap açan kişinin, bu hesap üzerinde tasarruf yetkisini muhafaza etmesi. Kanunun suç saydığı fiili örtmek isteyen kişinin, bu amacına hizmet edecek bir "yabancı hesabı" müsaade etmemek gerekir. Kanaatimize göre, yabancı adına hesapları, küçükler adına açılan hesaplarla, tüzel kişiler adına onu temsil etme yetkisine haiz kişilerin, tüzel kişi adına açacakları hesaplarla sınırlı tutmak yerinde olacaktır. Ayrıca bu tür hesaplar açılırken adına hesap açılan üçüncü kişinin varlığı ve hesap açan kimse ile ilişkisi araştırılmalı yani bu kişinin kimliğinin tesbitine ilişkin tüm bilgiler, hesabı açan kimseden sorulmalıdır. Böyle bir kişinin mevcudiyeti kanıtlanmadığı takdirde, bu tür hesap açmayı başvuran kimse için isme yazılı kişisel hesap açılmalıdır.

Yabancı hesaplarda; hesap sahibi ile onun üzerinde tasarruf yetkisine sahip kişiler farklı olduğu için, tasarruf yetkisine sahip kişinin alacaklıları o hesap üzerine ihtiyati haciz veya ihtiyati tedbir koyduramazlar ve hesabı haczettiremezler. Bunların sadece İİK. m. 277.na göre iptal davası hakkı mevcuttur. Aynı sakınca hesap sahibi belli olmadığı için numaralı hesaplarla hamiline yazılı tasarruf mevduatı sertifikası veya cüzdanlarında da mevcuttur.

Yabancı hesap üzerinde tasarruf yetkisi olan kişi, aynı zamanda hesabın sahibi olduğu anlaşılabilir ve bu durumda yabancı kişi adına hareket ediyorsa, bu tür yabancı hesaba "gizli-gerçek olmayan yabancı hesap" denilmektedir. Hesap sahibi ile tasarruf yetkisine sahip kişilerin farklı olduğu yabancı hesaba ise "açık-gerçek anlamda yabancı hesap" denmektedir.

3. Nama Yazılı Hesap - Hamiline Yazılı Hesap - Numaralı Hesap

Nama yazılı hesap, hesabı açanın adına yazılı olduğu için, hesap sahibi ile hesapta tasarrufta yetkili aynı kişi olduğundan, bir "kişisel hesap" niteliğindedir. Bankalardaki nama yazılı tasarruf mevduatı hesap cüzdanları, kişisel hesap niteliğinde birer nama yazılı hesaptır.

Hamiline yazılı hesap, hesap sahibinin hesaba ilişkin sertifika veya cüzdanı elinde bulduranın sayıldığı, bir "isimsiz hesaptır." Bu tür hesaplar 29.7.1987 tarihli T.C. Merkez Bankası tebliği ile Bankalar sadece mevduat sertifikasını çıkarmaya müsaade edildiklerinden, uygulamadan kaldırılmıştır.

Numaralı hesaplar, sahibinin adının belli olmadığı, sadece bankaca hesabın açılışında verilen "numara" ile tanınan hesaplardır. Bu tür hesaplarda hesabın sahibi, bankaca hesaba verilen numara ile belirlenmektedir. Ülkemizde uygulaması bulunmayan bu tür hesaplar, İsviçre'de mevcuttur ve uygulaması da şöyledir:

Müşteri numaralı konto (hesap) ile sır saklamanın ihlaline karşı daha iyi korunma sağlamayı amaçlamaktadır. Müşteri isminin ve ticari ilişkilerinin genelde banka mensuplarının hepsi tarafından bilinebilecek durumda olmamasını istemektedir. Gerçekten İsviçre bankalarında "numaralı hesaplar" banka içinde bu hesaplar için özel "numara bürosu" "numaralı hesap sekreteryası" ismi altındaki, sadece bir kaç personelin çalıştığı bürolar tarafından idare edilmektedir. Hesabın açılışında, isimli (kişisel) hesaplarda olduğu gibi müşterinin ismi ve kimliği tesbit edilmekte⁹, banka ile müşteri arasında yapılan anlaşma ile hesap, banka ile olan ilişkilerde, isimle değil kararlaştırılan numara ve şifre sözcükle işlem görmektedir. Zaten bu hesaba dair tüm işlemler "numaralı hesap sekreteryası" tarafından yürütülmektedir. Müşteri numaralı hesabından para çekerken imzası önceden kendisinden alınan imza ve numarasına göre, denetime tabi tutulmaktadır. Bankanın müşteriye gönderdiğini yazılar, yine numara bürosu tarafından müşteriye ulaştırılmaktadır.

Dışa karşı yani üçüncü şahıs alacaklar açısından numaralı hesaplar ile isme yazılı özel hesaplar arasında her hangi bir farklılık bulunmamakta, özellikle, her iki hesap türünde de soruşturma hakimi banka gizliliğine tabi olmadan müşterinin mali açıdan suçlandığı hesapları kontrol edebilmektedir¹⁰. Bu hesaplar üzerinde sahibinin tesbiti mümkün olursa haciz, ihtiyati tedbir veya bloke kararı verilebilir.

4. Özel (amaçlı) Hesap

Özel amaçlı hesaplar, sahibi tarafından bazı özel amaçlarla açılmış hesaplardır. Örneğin bir gayrimenkul kirasını toplamak veya bir inşaatın giderlerini karşılamak için açılmış hesaplar gibi. Özel hesaplar, tasarruf yetkisine sahip kişinin kişisel hesabı olabileceği gibi yabancı adına açılmış yabancı hesabı da olabilir. Özel hesabın türünü belirlemek için; hesabı açanın iradesine, hesabın ismine, hesap cüzdanı üzerindeki zilyedlik ilişkisine ve hesap üzerindeki tasarruf yetkisinin türü ve kapsamına ve hesap üzerinde yapılan işlemlere bakmak gerekir¹¹. Bir kimse, kendi ismini ilave etmeden bir başkası adına hesap açmışsa, ortada "özel hesap" değil, bir "yabancı hesap" söz

⁹Emch/Renz, sh.120 de belirtildiğine göre, "hatalı" olarak kabul edildiğinin aksine İsviçre'nin hiçbir bankasında isim ve adres bildirmeden "anonim numaralı hesap" açılmamaktadır. Emch/Renz bu görüşünü 1989 yılında Zürih'teki kararının aklanması skandalından sonra 1990 yılında yürürlüğe giren İsviçre Ceza Kanununun "Kara paranın aklanması ve para işlemlerinde özel borcuna aykırı davranışlar" kenar başlıklı Art. 305 ter hükmü de doğrulamakta, kuvvetlendirmekte hatta "cezai müeyyide" bağlamaktadır. Art. 305 ter hükmünde "mesleki faaliyet olarak başkalarına ait malvarlığını kabul eden, muhafaza eden, mevduat olarak hesaba geçiren veya devir ve temlikinde yardımcı olan kimse, hal ve şartlara göre, ikdisadi bakımdan onun hak sahibinin kimliğini tesbitte gerekli özeni göstermeyi ihmal ettiği takdirde, bir yıla kadar hapis veya para cezasına mahkum edilir" Bu madde hükmü, İsviçre Bankalarına, para yatıran müşterilerin kimliklerinin kontrol edilmesini ve iktisaden bu paranın kaynağının özenle araştırılmasını, emretmektedir. Bkz. Art. SJZ 86 (1990), sh. 189 vd.; Ayrıca SJZ 88 (1992) sh. 176 yer alan İsviçre Barolar Birliğinin İsviçre Ceza Kanununun Art. 305 ter hükmünün uygulanmasına ilişkin olarak üyelerine gönderdiği (6) maddelik talimat yazısı. Birlik bu yazısında özetle, mali işlerle ilgili vekaletname alan avukatların, müvekkilden para ve menkul eşya kabul ederken, onun kimliğini dikkat ve özenle tesbit etmelerini tavsiye etmektedir.

¹⁰Emch/Renz, sh. 121; Guggenheim, sh. 31 vd.

¹¹Canaris, sh. 108, N. 151 vd.

konusudur. Örneğin gayrimenkul yöneticisi A, B'nin mülkiyetinde bulunan bu gayrimenkule ilişkin olarak bir hesap açmışsa, bu hesap üzerinde başkası adına ve hesabına işlemler yapılmaktadır. Bu tür hesapta bankanın alacaklısı yani hesabın sahibi parayı bankaya yatan gayrimenkul yöneticisi olan A'dır yani temsilcidir.¹²

Yabancı bir kişi adına hesabı açan, bu hesap üzerinde tasarruf yetkisini saklı tutmuşsa yani kendisinde muhafaza etmişse, hesap yabancı adına açılmış olsa bile bu hesabı, hesabı açanın "kişisel hesabı" olarak kabul etmek yerinde olur. Böylece de hesabı açanın kanuna karşı hile yapma imkânı ortadan kalkmış olacaktır.¹³

Bir kimse ilk önce kendi adını yazdırarak kendi adına hesap açmış ve buna bir yabancıyı ismini eklemişse, bu hesap da kural olarak hesabı açanın kendi "Kişisel hesabı" sayılır. İlave isim birden çok anlama geliyorsa, yine aynı husus geçerlidir. Zira bu durumlarda isim ilavesinin hukuki açıdan bir anlamı bulunmamakta ve ona bir tasarruf yetkisinin verilmesi söz konusu olmamaktadır. Meğer ki ilave ismin tasarruf yetkisi konusunda özel bir anlaşma yapılmış olsun.¹⁴

Aynı şekilde bir kimsenin hiç bir ilave isim veya kayıt yazdırmadan açtığı hesaplarda "kişisel hesap" niteliğindedir. Paranın hesabı açana ait olmaması veya hesabı açanın, bu tür "kişisel hesap" açmakla üçüncü şahsa karşı borcuna aykırı davranmış olması, hukuki durumda değişikliğe yol açmaz.¹⁵

Nihayet bir kimsenin kendi adına hesap açtırması ve hesabın kullanım gayesine ilişkin veya başkaca üçüncü şahısla ilgili kayıt ilave etmiş olması, hesabın "özel hesap - kişisel hesap" niteliğinde bir değişiklik yaratmaz. Zira bir yandan bankanın hesabın hangi amaçla kullanılacağına veya diğer hususlarla ilgilenmesine gerek bulunmamakta, diğer yandan ise üçüncü şahsın isminin hesabı açanın isminden sonra ilave olarak yazılmış olması, "özel hesabı" "yabancı hesabına" dönüştürmemektedir.¹⁶

Özel hesap, nihayet hukuki açıdan özel hesap ile yabancı hesap arasında yer alan bir "inançlı hesap" niteliğinde de olabilir.¹⁷

Özel amaçlı hesaplarla ilgili hukuki sonuçlar yani, takas, haciz, ihtiyati tedbir, rehin temlik gibi tasarruf sınırlamaları öncelikle bu hesabın "kişisel hesap" veya "yabancı hesap" veya "inançlı hesap" türlerinden hangisine girdiğinin tesbitine bağlıdır. Bankanın bu hesaplarla ilgili kontrol görevi, sadece tasarruf yetkisine sahip olan kişinin kimliğinin doğru tesbitinden ötede bir anlam taşımamaktadır.¹⁸

¹²Schönle, sh. 91.

¹³Canaris, sh. 160, N. 243.

¹⁴Canaris, sh. 160, N. 244.

¹⁵Canaris, sh. 161, N. 245.

¹⁶Canaris, sh. 161, N. 246.

¹⁷Canaris, sh. 161, N. 247.

¹⁸Canaris, sh. 161 vd., N. 248-249.

5. İnançlı Hesap (Yed-i adil Hesap)

İnançlı hesap, inanan ile inanılan kişi arasında yapılan inanca işlem sonucu inanılan tarafından bankada açılmış bulunan hesaplara denilmektedir. İnançlı hesabı açıklayabilmek için önce kısaca "İnançlı işlem" kavramı üzerinde durmak gerekir.

Borçlar Kanunumuzda inanca işlemlerden hiç söz edilmemiş olmakla beraber, doktrin ve uygulama ve özellikle bankacılık işlemlerinde inanca işlemlerin yeri ve önemi büyüktür.

İnançlı işlem, inanan ile inanan denen iki taraf arasında yapılan tasarrufi işlem ile borçlandırıcı işlemleri ihtiva eden bir işlem türüdür. İnançlı işlem, inananın (Fizudiant) inanılana (Fudiziar) üçüncü kişilerle olan ilişkilerinde onun sınırsız hak sahibi olarak ortaya çıkmasına imkan vermek için mülkiyet hakkını veya alacak hakkını devretmesi (tasarruf işlemi), inanılanın da bu hakları inananın talimatı dairesinde kullanmayı, yönetmeyi ve daha iade etmeyi taahhüt etmesidir (İnançlı işlem-borçlandırıcı işlem). Bir başka deyimle inanılan tarafın inananın elinde ettiği hakkı, taraflarca güdülen amaç sona erince veya gerçekleşince, inananı devretme taahhüdünü ihtiva eden işleme "inançlı işlem" denmektedir. Teminat için mülkiyetin naklinde veya idare için menkullerin devrinde veya tahsil için alacağın temlikinde veya poliçe, çek veya bononun tahsil için cirosunda, birer inanca işlem söz konusudur. İnançlı işlemlerde inanan; inanılana, mülkiyet veya alacak hakkını tasarrufi işlemle devrettiği, ancak onun bu hakları kullanmasını borçlandırıcı işlem niteliğindeki "inançlı işlemle" sınırlandırdığı için hukuki açıdan oldukça zayıf durumdadır. Zira inanılan, borçlandırıcı işleme (vekalet akdine) riayet etmediği takdirde, inananın başvurabileceği tek yol, BK. 396 hükmüne göre inanılana haklarının iadesini talep etmek veya BK. 96 hükümlerine göre inanılana akde aykırı davranıştan dolayı tazminat talep etmektir. Bir başka deyimle inanca işlemde inanılanın hukuki durumu inananı nazaran daha kuvvetli ve emindir. İnanılan, kendisine duyulan güveni kötüye kullanırsa, müsaade edilmeyen işlemlerden daha fazlasını yapma imkanına, yani aldıklarını inkar etme yoluna başvurabilir.¹⁹

İnançlı hesapta; inanılan, inananın belli bir amaç veya iş için aldığı paralarla bankada, kendi adına ancak başkası (inanan) hesabına hareket ettiğini belirterek yani dolayısıyla temsilci sıfatı ile bir hesap açmaktadır. İnançlı hesaplar, örneğin Noter ve avukatlar gibi belli meslek gruplarının kendi adlarına ancak başkalarının hesabına hareket ettikleri açıkça belli olacak şekilde inananın korunması için belli sözleşme şartlarına bağlı olarak açılan hesaplardır.²⁰

İnançlı hesap, hesap sahibi ile tasarruf yetkisinin aynı kişide olduğu gerçek anlamda özel-kişisel hesap ile hesap açanın hesap üzerinde tasarruf yetkisine haiz olduğu hesap sahibi görünenin ise hesap üzerinde tasarruf yetkisine sahip olmayan üçüncü kişi bulunduğu "yabancı hesap" ortasında yer alan bir hesap türüdür. Bu sebeple inanca hesaplara; kısmen özel-kişisel hesaba, kısmen "yabancı hesaba" ilişkin hükümler uygulanacaktır. Bu husus göstermektedir ki, inanca hesaba uygulanacak hükümleri tayin

¹⁹İnançlı isimler için bkz. Tandoğan, Özel Borç İlişkileri, Cilt II, sh. 543 vd., Feyzioğlu, I, sh. 212 vd., Özsunay, sh. 3 vd., Guhl / Merz / Kummer, sh. 113 vd., Guhl / Merz / Koller, sh. 126 vd., Fellmann, Art. 394 N. 56 vd. ve 70 vd., Art. 401 N. 63 ff.

²⁰Schönle, sh. 93.

ederken, bu hesabın hem özel kişisel hesaptan hem de hakiki yabancı hesaptan ayırıldığını sağlayacak noktalar üzerinde önemle durmak gerekmektedir. Bunlar ise aşağıda da belirteceğim üzere;

- Hesap açarken, hesabı açanın belirlenebilen irade beyanı,
- Hesaba verilen ad,
- Bankanın hesap açılırken hesabın "inançlı hesap" niteliğinde olduğu hakkındaki bilgisi,

gibi hususlar dikkate alınacaktır.²¹

Hesap açılırken inananın adı ilave edilmiş ise veya hesabın açıkça "inançlı hesap" olduğu yazılmışsa, hukuki durum gayet açıktır. Bu hesap bir "inançlı hesaptır".

Hesap açılırken, hiçbir ekleme olmadan sadece hesabı açanın adının yazılı olduğu hesap, "inançlı hesap" değil, bir özel kişisel konto (hesap) niteliğindedir. Paranın başkasına ait oluşu veya inanca hesap yerine özel-kişisel hesap açanın akde aykırı davranmış olmasının hukukun önemi bulunmamaktadır.²²

Hesap açılırken; hesabı açanın isminin yanında, başka bir ismin de yazılmış olması hatta ilavede "özel hesap" ibaresinin yer alması, ancak somut durumun hal ve şartlarına bağlı olarak "inançlı hesap" olarak kabul edilebilir. Somut olayda şayet hal ve şartlar hesabı açanın başkasının malvarlığı idare etmek için bu hesabı açtığını gösteriyorsa, ortada bir "inançlı hesabın" varlığını kabul etmek gerekir. Ancak somut olayda (hesapta bu şartlar mevcut değilse) hesap açılırken hesap kartonuna yazılmış hususların hukuki bir alanı yoktur. Bu durumda ortada "özel-kişisel bir hesabın bulunduğunu kabul etmek gerekir.²³

Hesap açılırken yabancı bir isim hiçbir ilave olmaksızın yazılmış ve hesabı açan tasarruf yetkisini elinde tutmuşsa, ortada "inançlı hesap" değil, hakiki anlamda bir "yabancı hesap" söz konusudur. Hesap açanın ismi üçüncü şahsın isminden sonra yazılmışsa, ortada "inançlı hesabın" varlığını kabul etmek icap eder.²⁴

6. Başkasının Hesabı

Hesabı açanın kendi adına, ancak dolaylı temsilci olarak başkası hesabına hareket ederek açtığı hesaplara, "başkasının hesabı" denmektedir. Başkasının hesabına Noterler, avukatlar ve yeminli mali müşavirler gibi başkasının vekili olarak onların işlerini idare ile görevli meslek mensuplarının belli amaçlarla müşteri adına açtıkları "inançlı hesapları" örnek olarak gösterebiliriz. Başkasının hesabında, genellikle bir "inançlı hesap" karakteri bulunmaktadır.²⁵ Yukarıda "inançlı hesap" hakkında belirttiğimiz hususlar, bu hesaplar hakkında da geçerlidir.

²¹Canaris, sh. 167, N. 263.

²²Canaris, sh. 167, N. 264.

²³Canaris, sh. 167 vd. N. 265.

²⁴Canaris, sh. 168, N. 266.

²⁵Scönle, sh. 93; Canaris, sh. 183, N. 288.

Başkasının adına hesaplarda banka ile iç ilişkide inanan, dış ilişkide ise inanılan hesabın ve alacağı sahibidir. Başkasının hesabında ve inançlı hesapta tasarruf sahibi kendisine inanılan kişidir. Onun inançlı işleme aykırı davranışı halinde, kendisinden ancak BK. 396 ve BK. 96 vd. hükümlerine göre tazminat talep edilebilir.

Gerek inançlı hesapların gerek başkasının adına hesapların ülkemizde uygulaması pek ender görülmektedir.

7. Vadesiz, Vadeli ve İhbarlı Hesaplar

Bankalar Kanununun 34/1 hükmünde, bankaların mevduat hesaplarını T.C. Merkez Bankasınca tesbit edilecek vade ve türlerine göre tasnif etmek zorunda oldukları, 35. maddesinde ise mevduat sahiplerinin MK.nun rehinlere, BK.nunun alacağın devir ve temlikine ilişkin hükümleri ile diğer kanunların verdiği yetkiler ve koyduğu yükümlülükler saklı kalmak şartıyla mevduatların ancak bankanın muvafakatı ile vade ve ihbar süresinden önce çekilebileceği öngörülmüştür.

Her iki hükümden de anlaşılacağı üzere kanunkoyucu; vadesiz, vadeli ve ihbarlı hesapları hesap türleri olarak saymış, ancak bunların bilindiğini farzederek, tanımlarını vermemiştir.

Vadesiz hesap, mevduat hesabı sahibine veya hesap üzerinde tasarrufa yetkili kimseye hesaptan dilediği anda para çekme veya hesabı tümdan kapatma yetkisi veren hesaplardır.

Vadeli hesap, hesap sahibi veya hesap üzerinde tasarruf yetkisine sahip kişinin hesaptan para çekme hakkının, bankaca muvafakat verilmedikçe belli ve taraflarca kararlaştırılan vade süresince, bulunmadığı hesaplardır. Vadeli hesapta vade süreleri tüm mevduat türleri için 1.7.1987 tarih ve 1. No.lu TCMB.sı tebliğinde, bir ay, üç ay, 6 ay ve bir yıl olarak öngörülmüştür. Vadeli hesap vade süresi dolunca, temdit edilmemişse, vadesiz hesaba dönüşür.

İhbarlı hesap, hesaptan para çekme hakkının taraflarca kararlaştırılan ihbar süresinin geçmesinden sonra mevcut olduğu hesaplardır. Bu tür hesapta alacak taraflarca öngörülen ihbar süresinin sonunda taraflardan birinin ihbarı ile muaccel olur ve hesaptan para çekilebilir. Ancak banka muvafakat ederse, vadeli hesapta olduğu gibi ihbarlı hesapta da, ihbar süresinin geçmesi beklenilmeden hesaptan para çekmek mümkündür.

Vadeli ve ihbarlı hesaplarda, banka tek tarafı olarak vade ve ihbar sürelerini kısaltamaz veya ortadan kaldıramaz. Mevduat veya kredi sözleşmelerinde banka lehine yer alan bu tür kayıtlar, alışılmamış kayıt niteliğinde sayılarak geçersiz sayılmalıdır.²⁶

Gerek vadesiz gerek vadeli ve ihbarlı hesaplarda, mevduatın üzerinde rehin mevcutsa, haciz veya tedbir konulmuşsa veya mevduat alacak olarak başkasına temlik edilmişse

²⁶Tekinalp, sh. 318.

veya hesap bloke hesaba dönüştürülmüşse, hesaptan para çekmek yani hesap üzerinde tasarrufta bulunmak mümkün değildir.²⁷

Hesabı açan hesap sahibine veya hesap üzerinde tasarruf yetkisine haiz kişiye göre, belirlenen kişisel hesap, özel hesap, inanca hesap, başkasının hesabı ve müşterek hesap gibi hesap türlerinin hepsi vadesiz, vadeli veya ihbarlı hesap şeklinde açıklanabilir.

8. Bloke Hesap - Rehinli Hesap - Hacizli Hesap

Bloke hesap, hesap sahibinin hesap üzerindeki tasarruf yetkisinin kanundan veya sözleşmeden veya idari bir karardan doğan bir sebeple kısıtlandığı hesaplardır. Örneğin, hesap sahibi küçüğün, reşit olmadan hesaptan para çekmemesi veya sadece bir kişi veya makamın iştirakiyle hesapta, para çekme sınırlamalarında, belli bir olayın ortaya çıkışına bağlı olarak "hesabın blokesi" söz konusudur. Dövize ilişkin kısıtlamalarda veya para değerine ilişkin kararlarda, kanuna dayanan bir hesap blokesi söz konusu olabilir.²⁸

Sözleşmeden doğan bloke hesapta, örneğin çek defterinin veya bankomatik veya kredi kartının veya mevduat cüzdanının kaybı ve çalınması halinde, hesap sahibinin bu durumu ihbar etmesi üzerine "hesap bloke" edilir, hesaptan hak sahibi de dahil sadece yenisi düzenleninceye kadar) hiç bir kimseye, ödeme, nakil ve transfer yapılmaz. Hesap sahibinin, tasarruf yetkisini üçüncü şahıs lehine birlikte tasarrufu gerekli kılan müşterek hesaplarda, tasarruf yetkisine haiz taraflardan birisinin tasarrufunu, diğerinin işleme katılmamak suretiyle engellenmesi veya sınırlaması, bir bloke gibi görünmekte ise, hukuki açıdan bu durum bir hesabı "bloke hesap" şekline dönüştürmez. Zira müşterek hesaptaki bu kısıtlama önceden bilinmektedir. Bloke hesapta, başlangıçta hiç bir kısıtlamaya tabi olmayan tasarruf yetkisi, sonradan kısıtlamaya tabi tutulmaktadır.²⁹

Bankalar, mahkemeler, icra daireleri veya vergi dairelerinden gönderilen karar veya emir üzerine, kararda veya emirde belirtilen hesabı "bloke hesaba" almakla yükümlüdürler. Bloke edilen bu hesaplar, dava sonuçlanıncaya veya haczi koyan icra dairesine veya vergi dairesine ödeme yapılıncaya kadar bekletilecektir.

Kural olarak hesap üzerinde ihtiyati haciz veya ihtiyati tedbir, hesap üzerinde hak sahibinin tasarrufta bulunmasını engeller. Aynı üzerinde rehin tesis edilmiş hesaplarda da, hak sahibinin tasarruf yetkisi mevcut değildir. Bu gibi durumlarda, hesabın bloke edilmesine hukuken gerek yoktur. Zira bu hukuki işlemler veya kararlar üçüncü şahıs için "bloke hesaptan" daha etkilidir.

²⁷Tekinalp, sh. 317.

²⁸Şirketlerin kurtarılmasında "Banka alacaklarının Sermayeye Dönüştürülmesini düzenleyen 31.3.1987 tarih ve 3332 sayılı Kanununun 5/i maddesi, sermaye artırımına nakden iştirak edecek üçüncü kişilerin, bu parayı T.C. Merkez Bankası nezdindeki "bloke bir hesaba" yatırmalarını öngörmektedir. Canaris, sh. 162, N. 250.

²⁹Canaris, sh. 162, N. 251.

Kanundan veya sözleşmeden doğan borçların ifasının teminatı olarak bankada "teminat bloke hesabı" açmak mümkündür. Borç ifa edilirse, hesaptaki para hak sahibine, borç ifa edilmezse lehine teminat verilen kimseye ödenir.³⁰

Hesap açıldıktan sonra üzerinde MK. 868 vd. hükümlerine "rehin" tesis edilmiş hesaplara "rehinli hesaplar" denilmektedir. Hesap üzerindeki "rehin" teminat teşkil ettiği alacağa karşılık rehinin paraya çevrilmesi usulüne göre, hak sahibine rüçhanlı olarak ödenecektir.

Üzerinde haciz veya ihtiyati haciz kaydı bulunan hesaplara "hacizli hesaplar" denmektedir. İhtiyati haciz kesin hacze ve haciz ödemeye dönüşüncüye kadar, hesap üzerinde "haciz" kaydı devam edecektir.

Gerek rehinli gerek hacizli hesaplarda, bloke hesapta olduğu gibi bu durumlar devam ettiği sürece, hak sahibinin hesap üzerinde her türlü tasarrufu yasaklamış bulunmaktadır.

9. Müşterek Hesaplar³¹

Birden çok kişinin birlikte bankada bir hesap açmaları ve aralarındaki anlaşmaya göre söz konusu hesap üzerinde birlikte veya münferiden tasarruf yetkisine haiz olmaları durumunda, ortada bir "müşterek hesap" söz konusudur.

Müşterek hesap sahiplerinin hesap üzerinde tasarruf yetkisinin niteliğine göre, müşterek hesap,³²

- münferiden tasarrufa imkan veren müşterek hesap (teselsüllü müşterek hesap-oder -Konto - Compte - Joint - solidar - Gemeinschaftskonten mit Einzelverfügungsberechtigung)
- Birlikte tasarrufa imkan veren müşterek hesap (Comptes collectifs ordinaires, Gemeinschaftskonten mit gemeinsamer Verfügungsberechtigung - und - Konto)
- Bölünebilir Müşterek Hesap (Teilbare Konto) olmak üzere üç türe ayrılır.

a. Münferiden Tasarrufa İmkan Veren Müşterek Hesap (Aktif-alacaklılar) Teselsüllü - Tek İmzalı Müşterek Hesap

Hesabı açuranların tümünün bankaya karşı münferiden tek başına hesap üzerinde tasarruf etme imkanına sahip olduğu müşterek hesaplara, aktif teselsüllü müşterek hesaplar denmektedir. Müşterek hesap açılırken, bankaya aksine bir anlaşma sunulmamışsa, aktif teselsüllü müşterek hesabın varlığı kabul edilir. Hesap sahiplerinden her biri hesabın tamamını üzerinde tasarrufta bulunmaya, bankada ilk müracaat eden hesap sahibine hesabın tamamını ödemeye yetkilidir. Banka müşterek hesap sahiplerinden birine ödemedede bulunmakla tüm alacaklılara karşı borcundan kurtulur (BK. m. 148) Zira bu tür müşterek hesapta alacaklılar arasında (aktif) teselsül söz konusudur. Hem müşterilere hem

³⁰Emch/Renz, sh. 378.

³¹Bu tür hesaplar konusunda ayrıntılı bilgi için bakınız, Kaplan, Teksir, § 18 "Müşterek Hesap Sözleşmesi" bölümündeki açıklamalarımız.

³²Tandoğan, Müşterek Hesaplar, sh. 1 vd.; Tekinalp, sh. 328 vd.; Guggenheim, sh. 210 vd.; Canaris, sh. 150-57, N. 224-234.

de bankaya kolaylık sağladığından, bu tür teselsüllü müşterek hesaplar uygulamada çok kullanılmaktadır.

Hesap sahipleri arasında müşterek hesap ilişkisi devam ettiği sürece ve bunlardan biri banka aleyhine icraya veya mahkemeye başvurmadığı takdirde, banka müşterek hesap sahibi alacaklılar arasında herhangi bir seçim yapmaksızın, ilk müracaat edene hesaptan tamamen veya kısmen ödeme yapmakla yükümlü ve yetkilidir. Hesap sahiplerinden birinin banka aleyhine icraya veya mahkemeye başvurması ve bundan bankanın haberinin olması durumunda, artık banka alacaklılar arasında seçim yapamaz, hepsine birden birlikte hisseleri oranında ödeme yapmak suretiyle borcundan kurtulabilir.

Müşterek hesap ilişkisi fesih suretiyle sona ermişse, banka hangi alacaklıya ödeme yapacağı konusunda, sadece bu durumda, seçim hakkına sahiptir (BK. m. 148/3 son cümle).³³

Hesap sahiplerinden birinin alacaklısı hesabın tamamını haciz ettirebilir veya hesap üzerinde ihtiyati tedbir koydurabilir. Ancak haciz sadece borçlunun hissesi oranında gerçekleşir. Hesap sahiplerinden birinin iflası üzerine, diğerlerinin yetkisi iflas idaresi ile birlikte devam eder. Haciz durumunda veya hesap sahiplerinden birinin ölümü halinde, hesaptaki para taraflar arasında başka türlü bir anlaşmanın varlığı ispat edilmedikçe, hesaptaki para eşit hisselerle ayrılır. Diğer hesap sahiplerine kendi hisseleri ödenecektir. Hesap sahiplerinden birinin ölümü durumunda, hayatta kalan hesap sahibinin tüm parayı alacağı yönündeki kayıtlar, ancak MK.nun vasiyet hükümlerine göre yorumlanmalıdır.³⁴ Banka, hesap sahiplerinden birinin ölümünü haber alırsa, artık veraset ilamı sunuluncaya kadar, hesabı bloke etmelidir. Hesap sahiplerine ve içlerinden birinin mirasçılara para ancak hesaptaki para önce hisselerle bölünerek, daha sonra da ölenin hissesi mirasçılar arasında paylaşılarak ödenmelidir.

Müşterek hesap passif (borçlu) bakiye vermişse, bankaya karşı tüm hesap sahipleri müteselsil borçluluk ilişkisi içerisinde müteselsil borçlu olarak mütalaa edilir (BK. 141 vd. ve TK. m. 7).

b. Birlikte Tasarrufa İmkan Veren Müşterek Hesaplar

Müşterek hesap sahiplerinin ancak birlikte hareket ederek hesap üzerinde birlikte tasarruf yetkisine haiz oldukları durumlarda, "birlikte tasarruf imkanı veren müşterek hesap", söz konusudur. Alman ve İsviçre Hukuklarında bu tür "müşterek hesaplara" "ve Hesap (Und-Konto)" denilmektedir. Bu tür hesaplardan para çekebilmek için birlikte bankaya müracaat etmek veya birlikte bir üçüncü kişiye vekâlet veya temsil yetkisi vermek gerekir. Bankada tüm hesap sahiplerine birlikte ödeme yaparak veya onların yetkili temsilcisi veya vekiline hesaptan ödeme yaparak, borcundan kurtulabilir. Uygulamada örneğin, ancak iştirak halinde mülkiyet ilişkisinin kurulmasını sağlayan ve kanunda düzenlenmiş olan, mal ortaklığı (MK. m. 211/11), aile şirketi emvali (MK. m. 325), miras şirketi (MK. m. 581) ve adi ortaklık (BK. m. 520 vd.) adına açılan müşterek

³³Guggenheim, sh. 211 vd.; Tekinalp, sh. 330.

³⁴Reisoğlu, sh. 235.

hesaplarda bu durumu görmek mümkündür.³⁵ Ayrıca bankada müşterek hesap açan birden çok kişinin hesap üzerinde birlikte tasarrufta bulunacaklarını bildirmeleri halinde de, bu tür hesap söz konusu olur.

c. Eşit Hisseli (bölünebilir) Müşterek Hesap

Kural olarak müşterek hesapların ya münferiden tasarrufa imkan veren veya birlikte tasarrufa imkan veren hesap şeklinde olması gerekir. Bununla beraber birden çok kimse, bu hesap üzerindeki tasarruf yetkilerini münferiden mi, yoksa birlikte mi kullanacaklarını bildirmeden bankada bir müşterek hesap açmışlarsa, somut olayda her birinin hesap üzerinde eşit oranda pay sahibi olduğu kabul edilebiliyorsa, bu durumda "eşit hisseli müşterek hesap" söz konusudur.

Genel olarak, tasarruf yetkisi hususunda hiçbir kaydı ihtiva etmeyen bir müşterek hesap, somut olayın özelliklerine ve şartlara göre, münferiden tasarrufa imkan veren bir müşterek hesap olarak nitelendirilemiyorsa, bu durumda mevcut hesabın "bölünebilir eşit hisseli müşterek hesap" olduğunu kabul etmek gerekir.³⁶ Uygulamada bu tür hesaplara pek rastlanmamaktadır. Zaten bankaların bu tür hesaplar yerine, münferid kişisel hesap açmaları daha yerindedir.

10. Cari Hesap

Mevzuatımızda³⁷ İsviçre hukukunun aksine cari hesabın tanımı TTK.nunun 87. maddesinde verilmiştir. Bu hükümdeki tanıma göre, "İki kimsenin para, mal, hizmet ve diğer hususlardan dolayı birbirlerindeki alacaklarını ayrı ayrı istemekten karşılıklı olarak vazgeçip, bunları kalem kalem zimmet ve matlup şekline çevirerek hesabın kesinleşmesinden çıkacak bakiyeyi isteyebileceklerine dair bulunan mukaveleye cari hesap" veya cari hesap mukavelesi denmektedir.

Bankacılık işlemleri açısından cari hesabı şöylece tarif etmek mümkündür: Cari hesap, banka ile müşterinin belirli bir hesap dönemi süresince veya belli bir miktara kadar karşılıklı olarak birbirlerindeki alacaklarını ayrı ayrı istemekten vazgeçmeleri, dönem sonunda veya belli miktara ulaşıncaya, çıkan hesap bakiyesini alacak olarak talep etmeyi kararlaştırdıkları bir hesap türüdür.³⁸

Cari hesaba ilişkin sözleşmenin geçerli olması için, bunun taraflarca yazılı şekilde yapılması gerekir (TTK. m. 87/II).

Cari hesaplar, banka ve müşteri arasındaki borç ve alacakların mahsubunu ve çekle işlemlerini imkan verdiklerinden, nakit hareketini azaltırlar ve ödeme kolaylığı sağlarlar. Bunun da bankacılık işlemlerinde ve ticari hayatta büyük faydaları mevcuttur. Ayrıca cari

³⁵Tekinalp, sh. 331; Guggenheim, sh. 212 vd.; Çanaris, sh. 156, N. 230-234; Tandoğan, Müşterek hesaplar, sh. 5.

³⁶Tekinalp, sh. 331; Tandoğan, Müşterek Hesaplar, sh. 5 vd.

³⁷BK.nunun 115; 122/3; 308/3; maddelerinde cari hesaba ilişkin münferit hükümler bulunmaktadır.

³⁸Guggenheim, sh. 226; Tekinalp, sh. 318.

hesaptaki alacaklar kendiliğinden takas edildiğinden, sonuçta bunların ödenmesi sağlandığından, cari hesap hem bir kredi hem de bir teminat fonksiyonunu da ifa etmektedir.³⁹

- Prensip olarak cari hesapta,
 – borç erteleme sözleşmesi (hesaba geçirme)
 – takas sözleşmesi,
 – bakiyeyi borç olarak kabul sözleşmesi,
 – yenileme sözleşmesi,

olmak üzere dört sözleşme iç içe girmiş bulunmaktadır.⁴⁰

Bankacılık uygulamasında cari hesaplar; faiz yürütüp yürütülmemesi açısından, faizli veya faizsiz cari hesap, kefil veya maddi teminat alınmaksızın açılmışsa, teminatsız cari hesap, kefil veya aynı teminat karşılığı açılmışsa, teminatlolu cari hesap, müşterinin alacaklı veya borçlu oluşuna göre, "alacaklı cari hesabı" ve "borçlu cari hesabı" diye ayrımlara tabi tutulmaktadır.⁴¹

Bankacılık uygulamasında özellikle "alacaklı cari hesabı" ile "borçlu cari hesabı" ayrımı büyük önem arz etmektedir.

Alacaklı cari hesabı, sadece müşterinin para yatırıp çekmesine, havale yapmasına, hesap üzerine çek keşide etmesine imkan veren hesaplardır. Bu hesap türünde müşteri (hesap) mevduat bakiyesi kadar hep alacaklı durumda olduğu için, bu hesaba "alacaklı cari hesabı" veya "adi cari hesap" veya "küçük cari hesap" denilmektedir. Alacaklı cari hesabın, daima alacak bakiyesi vermesi gerekir, aksi halde hesap, açık kredi şeklinde çalışır ki, bu da ortada bu konuda anlaşma olmadığı için hukuki dayanaktan yoksundur.

Borçlu cari hesabın ise, bankanın müşteriye tahsis ettiği kredinin çalışması için açılan bir hesaptır. Müşteri bu hesabı, bankaca kendisine tahsis edilen kredi limiti dahilinde çeşitli aynı ve nakdi krediler için kullanır. Yani müşteri bu hesaptan para çekebilir, havale yapabilir, temlikname düzenleyebilir veya bankadan hesap karşılığında teminat mektubu veya aval veya kefalet gibi banka teminatları niteliğinde krediler talep eder. Müşteri hesap bakiyesinde daima borçlu olduğu için, bu hesaba "borçlu cari hesabı" denir. Ancak bu durum Yargıtay kararlarında belirtildiği gibi,⁴² müşteri alacaklı duruma hiç gelmediği gerekçesiyle bu hesabın "cari hesap" değil, karz akdi sayılmasını gerektirmez. Zira bu tür hesapta alacak ve borçların sonuçta karşılıklı olarak belli süre veya limit dahilinde talep edilmemesi ilkesi yatmaktadır.⁴³

³⁹Tekinalp, sh. 318.

⁴⁰Guggenheim, sh. 227; Tekinalp, sh. 319.

⁴¹Kocaimamoğlu, sh. 125; Tekinalp, sh. 319.

⁴²HGK. 20.10.1987 t. 1977/11-213 E, 1978/856 K. sayılı kararı (YKD.C.V, S. 4 Nisan 1979, sh. 461) Yargıtay TD.sininin 26.4.1960; 8.4.1961 ve 18.6.1970 tarih ve 1969/3756-1970 sayılı kararlarında aynı görüş savunulmuştur (Doğanay, TTK. sh. 393)

⁴³Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Kaplan, Teksir, "Cari Hesap Sözleşmesi" başlıklı 19. paragrafındaki hususlara.

Cari hesap ilişkisi devam ettiği süre içinde, kimin borçlu kimin alacaklı olduğu belli olmadığı için, alacaklar tek tek talep edilemeyeceği gibi haciz de edilemezler. Ancak cari hesap kat edildikten sonra, bakiye alacak için talep ve haciz etme hakkı doğar.⁴⁴

§ 2 Hesap Sahibinin veya Hesap Üzerinde Tasarruf Yetkisine Haiz Kimsenin ve Hesap Türünün Tayininde Uygulanacak Esaslar

Hesap sahibinin kim olduğunun tayininde genel kural, somut olayın özellikleri gözönünde tutularak, hesabı açturan ve ödemeyi yapan banka alacaklısının dışı vurduğu, muhatapca irade beyanından anlaşılacak kimse olduğudur. Bu temel ilke mevduat tasarruf hesaplarına ilişkin olarak uygulanmakla beraber, diğer hesap türlerinde de pekala geçerlidir. Alman Mahkeme içtihatlarında⁴⁵ geliştirilmiş olan bu ilke, BGB § 133, 157 hükümlerinin benzeri olan BK.nunun 18. maddesindeki "objektif yorum-güven ilkesine dayanan yorum kuralından da çıkarılabilir.⁴⁶

Hesap sahibinin tayininde esas olan hesabı açanın iradesidir. Objektif yorum metoduna göre de, bu irade iç irade değil, muhatap banka tarafından tanınması mümkün olan dış irade yani irade beyanıdır. Bu esas tasarruf mevduatı cüzdanının tanziminde de geçerlidir.

Taraf irade beyanının tesbitinde ilk başvurulacak kaynak, banka ile müşteri arasında hesap açılırken yapılan sözleşmenin eki veya kendisi olan hesap kartonudur. Bu kartonda hesap sahibi olarak kimin ismi yazılı ve imzası alınmışsa, o kimse hem hesabın sahibi hem de hesap üzerinde tasarruf yetkisine haiz olan kimsedir. Bu tür isme yazılı mevduat hesap cüzdanları, nama yazılı kıymetli evrak niteliğindedir.

Özellikle hamiline yazılı hep cüzdanlarında, cüzdanı elinde bulunduran hesabın da haklı zilyedi ise, hesabın sahibi sayıldığı için (kötü niyetli zilyedlik durumu istisna olmak üzere), bu tür cüzdanlarda hesap sahibinin tayini için isim ve imza işin niteliği gereği aranmayacak, cüzdanı ibraz eden kişi hesabın sahibi ve hesap üzerinde tasarrufa yetkili kişi sayılacaktır.

Hesap kartonundaki bilgiler ve cüzdan zilyedliği yanında, hesap üzerinde tasarruf yetkisine haiz olmak da, hesap sahibinin tesbiti hususunda bir emare olabilir.⁴⁷ Örneğin hesap açılırken; üçüncü şahıs adına hesap açan, ancak tasarruf yetkisini saklı tutan kimse şüphe durumunda, yani üçüncü kişinin tesbitinin mümkün olmadığı hallerde hesabında sahibi sayılacaktır.

Hesap ekstrelerinin gönderildiği kişi ve hesabın kullanılış amacı da, hesap sahibinin tayininin güç olduğu durumlarda birer emare teşkil edebilir.⁴⁸

⁴⁴Reisoğlu, sh. 281; Guggenheim, sh. 227.

⁴⁵BGHZ, 21, 148, 150, RGZ 60, 141, 143, 73, 220, 221 (Bu kararlar için bkz. Canaris, sh. 108, N. 151 dipn. 2).

⁴⁶Objektif yorum kavramı için bkz. Kaplan, Hakimın Sözleşmeye Müdahalesi, sh. 29 vd.

⁴⁷Canaris, sh. 113, N. 159.

⁴⁸Canaris, sh. 114, N. 160-161.

Hesap sahibinin tesbitinde ilke olarak hesabın açıldığı zamandaki hal ve şartlar dikkate alınır. Sonraki hal ve şartlar ancak sözleşme değişikliği veya temlik durumlarında gözönünde tutulur.⁴⁹

Hesap türünün ve hesap üzerinde tasarruf yetkisine haiz kimsenin tesbitinde; muhatap bankaca anlaşılan taraf irade beyanı, hesabın açılışında hesap üzerine yazılan bilgiler yani isim, imza, hesap cüzdanı üzerindeki zilyedlik durumları, hesap ekstrelerinin kime gönderildiği ve nihayet hesabın açılış ve kullanılış amacı dikkate alınır.⁵⁰

Özellikle hesap üzerinde tasarruf yetkisinin tesbitinde, hesap sahibi dışındaki üçüncü kişilerin temsilcilik (BK. m. 32 vd.) veya vekillik (BK. m. 386 vd.) sıfatı vekalet hükümlerine veya kanuni temsil esaslarına göre tesbit edilir. Yani temsilcilik belgesi veya vekaletnamenin genel hükümlerine göre usulüne uygun şekilde düzenlenmiş olmaları gerekir.

⁴⁹Canaris, sh. 114, N. 163.

⁵⁰Canaris, sh. 158, N. 237; sh. 167, N. 263.

BİBLİYOGRAFYA

- Canaris, Claus Wilhelm, Bankvertragsrecht. 3 erw. Aufl. Erster Teil, Berlin-New York, 1988.
- Emch/Renz, Das schweizerische Bankgeschaeft, 3. Aufl. Thun/Bern 1984.
- Doğanay İsmail, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, Cilt I, Ankara 1981.
- Fellmann, Walter, Berner Komm. zum OR. Art. 394-406, Bern 1992.
- Feyzioğlu, Feyzi. Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Cilt I, 2. B. İstanbul 1976.
- Guggenheim, Daniel. Die Verträge der Schweiz. Bankpraxis, Zürich 1986.
- Guhl/Merz, Koller. Das Schweizerische Obligationenrecht, 8. Aufl. Zürich 1991.
- Guhl/Merz/Kummer. Das Schweiz. Obligationenrecht, 7. Aufl. Zürich 1981.
- Kaplan, İbrahim. Hakimin Sözleşmeye Müdahalesi, Ankara 1987
- Kaplan, İbrahim. Bankanın Hukuki Sorumluluğu, Tandoğan'a Armağan, Ankara 1990, sh. 449-460.
- Kaplan, İbrahim. Banka Sözleşmesi Hukuku, Teskir, Ankara 1992.
- Kocaimamoğlu, Sururi. Bankacılık Ansikopedisi, Ankara 1980.
- Özsunay, Ergun. Türk Hukukunda ve Mukayeseli Hukukta İnançlı İşlemler, İstanbul 1968.
- Reisoğlu, Seza. 3182 sayılı Bankalar Kanunu Şerhi, Ankara 1988.
- Schönle Herbert. Bank-und Börsenrecht, 2. Aufl. München, 1976.
- Tandoğan, Haluk. Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri, C.I/1, ve 2, C.II, Ankara 1984, ve 1987.
- Tandoğan Haluk. Bankacılıkta Sorumluluk, Cilt III, İstanbul 1973, sh. 100-125.
- Tandoğan Haluk. Müşterek Hesaplar, Ankara 1959.
- Tekinalp, Ünal. Banka Hukukunun Esasları, C.I, İstanbul 1988.
- Yüksel, Sait. Bankacılık Hukuku, Trabzon 1982.